

Г.О. КАЙДАЛОВА, магістрант, НТУ «ХП»

М.І. ЛАРКА, канд.екон.наук, проф., НТУ «ХП»

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено ефективність використання основних виробничих фондів у процесі діяльності підприємств, що виробляють штампи та пресформи. Розглянуто існуючі методики розрахунку основних показників ефективності використання основних фондів. Розроблено комплекс пропозицій щодо поліпшення результатів їх використання на сучасному етапі розвитку економіки.

Ключові слова: основні фонди, ефективність, фондосміність, фондоозброєність, фондовіддача, використання.

Вступ. Найважливішою складовою частиною національного багатства, найважливішим елементом економічного потенціалу країни виступають основні фонди. Об'єкти основних фондів становлять основу будь-якого виробництва, в процесі якого створюється продукція, надаються послуги і виконуються роботи. Проблема підвищення ефективності використання основних фондів і виробничих потужностей підприємств займає центральне місце в період становлення ринкових відносин в Україні. Від вирішення цієї проблеми залежить місце підприємства в промисловому виробництві, його фінансовий стан та конкурентоздатність на ринку. Кількість, вартість, якісний стан та ефективність використання основних фондів впливають на кінцеві результати діяльності господарюючого суб'єкта.

Стан, характер відтворення і рівень використання основних фондів є одним з найважливіших аспектів аналітичної роботи на підприємстві, оскільки основний капітал є матеріальним виразом науково-технічного процесу — головного чинника підвищення ефективності виробництва. Тому питання підвищення ефективності використання основних фондів набувають особливої актуальності в сучасних умовах.

Маючи повне уявлення про роль кожного елемента основних фондів у виробничому процесі, про їх фізичний і моральний знос, про фактори, що впливають на їх використання, можна виявити методи, напрями та шляхи, за допомогою яких підвищується ефективність використання основних фондів і виробничих потужностей підприємства, що забезпечує зниження витрат виробництва і зростання продуктивності праці.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень показує, що проблеми ефективності використання основних фондів досліджувалися в роботах таких авторів, як: Л.М. Борщ [1], І.О. Чорної [2], Н.В. Білоус, [3] Т.В. Куницької [4], Н.М. Крічки [5] та інших. В них відзначається важлива роль аналізу фактичного стану та структури основних виробничих фондів в процесі господарювання підприємства, а також розглядаються найважливіші фактори, що впливають на рівень ефективності їх використання та обґрунтовується необхідність постійного його аналізу та пошуку шляхів підвищення. Разом з тим, залишається цілий ряд проблем, які потребують подальших досліджень.

Постановка задачі. Метою даної роботи є дослідження ефективності використання основних фондів підприємства на прикладі ПрАТ «ХЗШП», а також розробка рекомендацій з покращення їх використання.

Методологія. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі загальнонаукові методи як аналіз та синтез, логічний підхід до оцінювання економічних явищ, порівняння показників, що визначаються.

Результати дослідження. Комплексний аналіз основних фондів зазвичай починають з вивчення їх наявності, динаміки та структури. Велике значення має аналіз руху та технічного стану основних засобів, який проводиться за даними бухгалтерської звітності.

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності виробництва є інтенсифікація відтворення та кращого використання основних фондів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтриманню належного технічного рівня кожного підприємства, а з другого – дають змогу збільшувати обсяги виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів і знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої ваги амортизації й витрат на обслуговування і експлуатацію виробництва та його управління, підвищувати фондівіддачу і прибутковість. Характеристика цих процесів повинна супроводжуватись належним аналізом. Для проведення кількісного оцінювання використання основних засобів доцільно застосовувати систему показників, яка б комплексно характеризувала усі аспекти функціонування основних фондів на підприємстві. Показники стану, відтворення та використання основних засобів представлені на рисунку 1.

Базовим підприємством, за даними якого виконувалися дослідження, є ПрАТ «ХЗШП», яке є спеціалізованим підприємством з виробництва штамів холодної листової штамповки (вирубні, витяжні, пукльовочні, гнучкі, сумісної дії, штампи армовані твердих сплавів, універсально-переналаджувальні, розподільні, штампи поелементної штамповки),

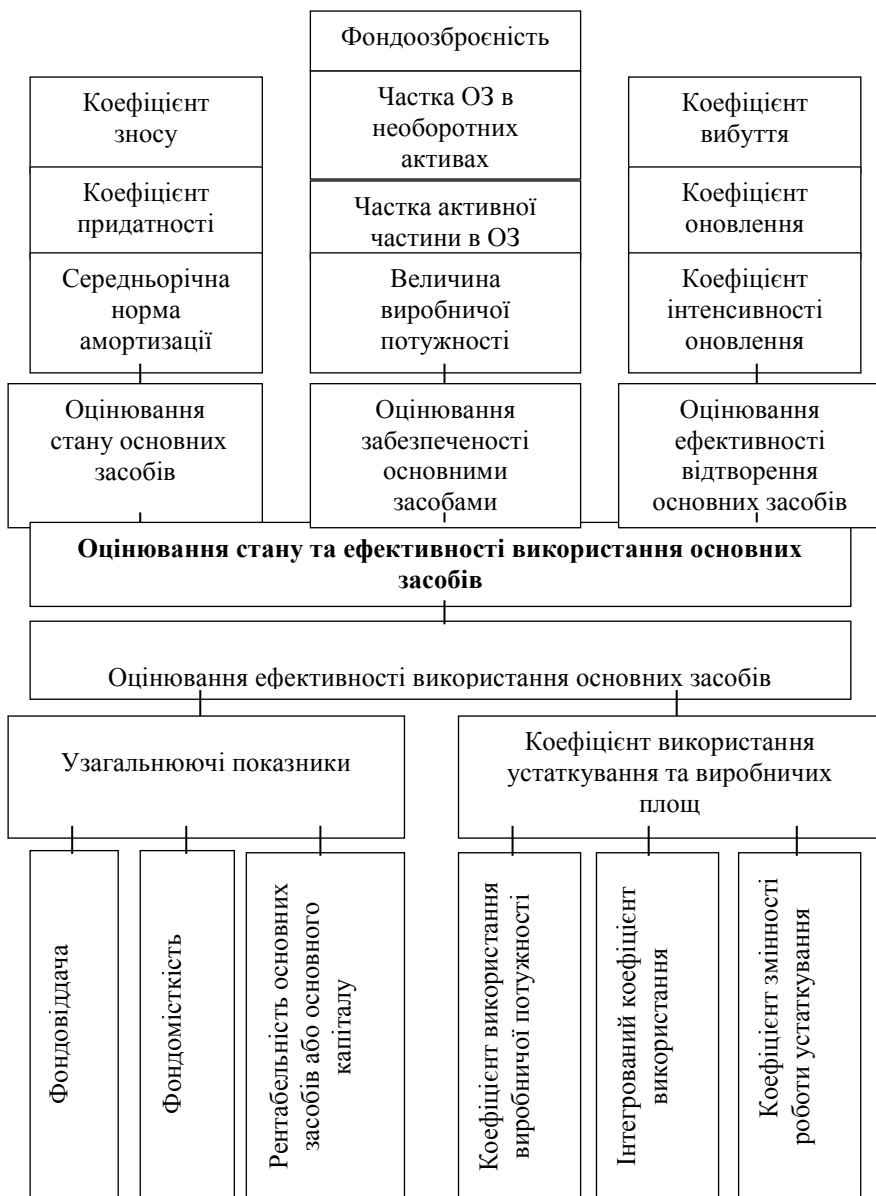


Рисунок – Основні показники стану, відтворення та використання основних засобів

пресформ різноманітного призначення (для лиття по металу, пластмасі) та товарів народного споживання (лижні кріплення, кронштейни меблеві, штанга висувна металева, набори літер та цифр). Завод виробляє також специфічну продукцію одиничного виготовлення.

Динаміка вартості основних виробничих фондів ПрАТ «ХЗШП» за період з 2008 року по 2012 рік представлена в таблиці 1. Наочно її демонструє також рисунок 2.

Аналіз динаміки вартості основних виробничих фондів за 5 років показав, що вартість основних виробничих фондів мала тенденцію до зростання. Спостерігається збільшення вартості групи «Машини та обладнання». Це пояснюється тим, що на підприємстві було придбано нове обладнання (гільотина, градирия ГМВ-20 міні, компресор гвинтовий DVK, компресор повітряний гвинтовий, 4 конденсаторні установки, 8 різних пресів, 2 розмотувачі, системні блоки, вентиляційний агрегат, станки електроерозійні стрічково-відрізні, електронні СНО 4,8 3/11, вертикально-обробний центр HAAS). Також можна побачити збільшення вартості по групам «Інструменти, прилади, інвентар (меблі)» та «Малоцінні необоротні матеріальні активи».

Таблиця 1 – Динаміка вартості основних виробничих фондів ПрАТ «ХЗШП»

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Зміни (+, -)			
						в 2009 р. до 2008 р.	в 2010 р. до 2009 р.	в 2011 р. до 2010 р.	в 2012 р. до 2011 р.
1. Будинки, споруди та передавальні пристрої, тис. грн	112	157	91	91	91	45	- 66	0	0
2. Машини та обладнання, тис. грн	2734	2865	2903	2971	3006	131	38	68	35
3. Транспортні засоби, тис. грн	90	90	90	90	90	0	0	0	0
4. Інструменти, прилади, інвентар (меблі), тис. грн	68	103	147	408	486	35	44	261	78
5. Інші основні засоби, тис. грн	16	38	48	51	51	22	10	3	0
6. Малоцінні необоротні активи, тис. грн	27	45	59	65	67	18	14	6	2
Загалом:	3047	3298	3338	3676	3791	251	40	338	115

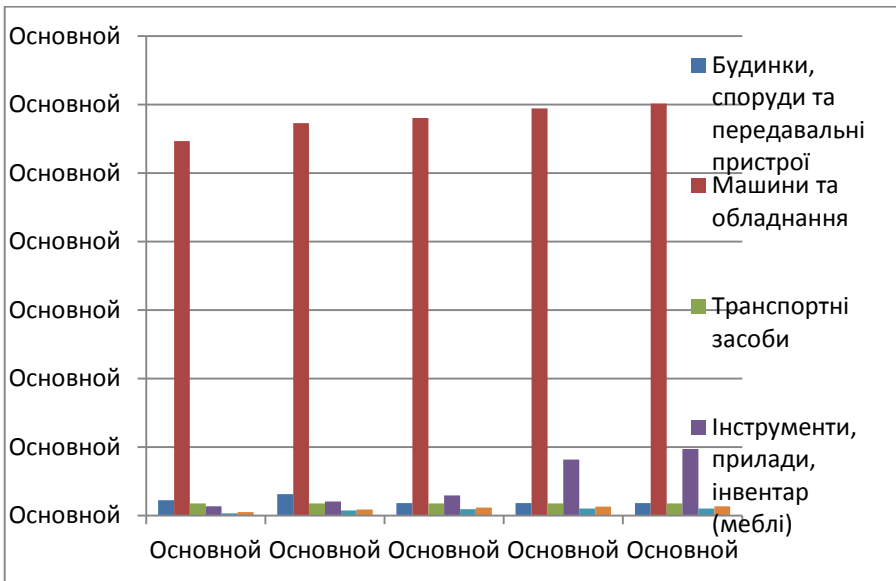


Рисунок 2 – Динаміка вартості основних фондів ПрАТ «ХЗШП»

Ефективність та інтенсивність використання основних фондів визначає доходність капіталу, а отже в значній мірі впливає і на фінансовий стан підприємства. Узагальнюючими показниками, що характеризують ефективність та інтенсивність використання основних виробничих фондів є фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність та фондорентабельність. Показники ефективності та інтенсивності використання основних фондів підприємства наведено у таблиці 2.

Розглянувши показники ефективності та інтенсивності використання основних фондів ПрАТ «ХЗШП» можна зробити висновки, що за період, який розглядався, було виявлено збільшення фондівіддачі, фондівіддачі активної частини основних фондів, фондоозброєності та фондорентабельності. Все це є позитивною тенденцією. Фондомісткість товарної продукції за період, що розглядався, знизилася, а зниження даного показника розглядається як позитивна тенденція. Та все ж таки проблема максимальної ефективності використання основних фондів є ключовою на підприємстві. Тому доцільно розглянути заходи щодо її підвищення.

Таблиця 2 – Показники ефективності та інтенсивності використання основних фондів ПрАТ «ХЗШП»

Показник	Значення показника					Зміна (+, -)			
	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2009 / 2008	2010 / 2009	2011 / 2010	2012 / 2011.
Фондовіддача основних фондів, грн/грн	2,81	2,65	3	3,85	3,92	-0,16	+0,35	+0,85	+0,07
Фондовіддача активної частини основних фондів, грн/грн	3,08	2,95	3,03	4,67	4,75	-0,13	+0,08	+1,64	+0,08
Фондомісткість товарної продукції, грн/грн	0,36	0,39	0,38	0,26	0,25	0,03	-0,01	-0,12	-0,01
Фондоозброєність, тис. грн/особу	17,4	18,1	19,1	20,1	21,9	+0,7	+1	+1	+1,8
Фондорентабельність, %	25,7	13,3	16,5	39,9	35,8	-12,4	+3,2	+23,4	-4,1
Коефіцієнт екстенсивного використання обладнання	0,78	0,75	0,78	0,88	0,95	-0,031	+0,028	+0,097	+0,078
Коефіцієнт інтенсивного використання обладнання	0,47	0,43	0,48	0,55	0,58	-0,03	+0,05	+0,07	+0,03
Коефіцієнт інтегрального використання обладнання	0,36	0,32	0,38	0,48	0,56	-0,04	+0,06	+0,1	+0,08
Питома вага активної частини основних фондів, %	91	89,6	84	80	80,2	-1,4	-5,6	-4	+0,2
Коефіцієнт змінності	0,75	0,71	0,71	0,63	0,58	-0,04	0	-0,08	-0,05

Висновки. Грунтуючись на результатах проведеного дослідження можна зробити висновок, що основні виробничі фонди підприємства

використовуються достатньо ефективно. Подальшого підвищення ефективності їх використання можливо досягти інтенсивним шляхом, а саме:

- проведенням заміни частини застарілих технологій на нові, комп'ютеризовані технології, які будуть сприяти прискоренню виробництва та підвищенню продуктивності праці;

- проведенням реконструкції тих виробничих дільниць і обладнання, які є «вузькими місцями», тобто стримують можливості збільшення обсягів виробництва;

- організації навчання та перепідготовки інженерно-технічних працівників та основних виробничих робітників, які будуть відповідати за впровадження нового прогресивного обладнання та працювати на ньому.

Список літератури: 1. *Борщ Л.М.* Відтворення основного капіталу / Л.М. Борщ // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [збірник наукових праць] / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9488/1/67>. 2. *Чорна І. О.* Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення // Формування ринкових відносин в Україні / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Dtr_ep/2009_2/files/Econ_02_2009_Chorna. 3. *Билоус Н.В.* Проблемні аспекти аналізу та напрямки пошуку резервів підвищення ефективності використання основних засобів суб'єкта господарювання / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/961/>. 4. *Куніцька Т. В.* Ефективність використання основних засобів // Інвестиції: практика та досвід. 2008. – №5. – С. 53-57. 5. *Крїчка Н.М.* Методика та організація обліку і аналізу основних засобів / Н.М.Крїчка // Економіка і держава. – 2009. – №6. С.73-75.

Надійшла до редколегії 12.12.2013

УДК 658.152

Дослідження ефективності використання основних фондів підприємств / Г.О. Кайдалова, М.І. Ларка // Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2013. - № 67'(1040) – С. 103–109. Бібліогр.: 5 назв.

В статье исследована эффективность использования основных производственных фондов в процессе деятельности предприятий, производящих штампы и прессформы. Рассмотрены существующие методики расчета основных показателей эффективности использования основных фондов. Разработан комплекс предложений по улучшению результатов их использования на современном этапе развития экономики.

Ключевые слова: основные фонды, эффективность, фондоемкость, фондовооруженность, фондоотдача, использование.

This paper investigates the efficiency of use of fixed assets in the course of business, companies manufacturing dies and molds. The existing methods of calculating key performance indicators of fixed assets. A set of proposals for improving the results of their use at the present stage of economic development.

Keywords: capital assets, efficiency, capital intensity, capital-labor ratio, capital use.